

SMERNICE ZA MODIFIKACIJO ZAKONA O VARNOSTI IN ZDRAVJU PRI DELU

mag. Alan Ninčević*, dipl. var. inž.

IZVLEČEK

Analiza zakona o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD) je pokazala, da zakonodajalec ni v popolnosti izkoristil vseh možnosti, ki jih ponuja direktiva Sveta Evrope 89/391/EEC. Prav tako je ZVZD pri upoštevanju konvencij Mednarodne organizacije dela št. 155 in 161 opustil nekatere možnosti, ki jih predvidevata mednarodna akta. Temu navkljub je strokovna javnost s svojim prispevkom in primerjava s krovnimi predpisi Nemčije, Irske, Hrvaške in Velike Britanije na področju varnosti in zdravja pri delu pokazala še nekatere drugačne rešitve pri predpisovanju določil na področju varnosti in zdravja pri delu v krovnih predpisih posameznih držav. Celostno gledano je bilo pri omenjeni analizi vsebine ZVZD ugotovljeno znatno število pomanjkljivosti in slabosti. Z uporabo ustreznih analitičnih znanstvenih metod smo v sestavku prikazali ključne pomanjkljivosti in slabosti ZVZD ter ponudili smernice za njegovo izboljšanje oz. revizijo.

Ključne besede: zakon o varnosti in zdravju pri delu, varnost pri delu, varstvo pri delu, smernice, revizija zakona

ABSTRACT

Analysis of the Law on Safety and Health at Work (ZVZD) has revealed that the legislator has not entirely used all possibilities given by the European council guideline No. 89/391/EEC. The ZVZD has also discontinued utilizing some opportunities provided by the Conventions No. 155 and No. 161 of the International Work Organisation. In spite of the above the expert's studies and comparison with the basic regulations within the field of safety at work and health protection in Germany, Ireland, Croatia and Great Britain have indicated some other solutions for regulations from the above field. The ZVZD analysis revealed several imperfections and weaknesses. Using the proper analytical scientific methods we were able to demonstrate the key deficiencies and weak points of ZVZD and offered some guidelines for its improvement or revision.

Key words: Law on safety and health at work, ZVZD, safety and health at work, safety at work, guidelines, law revision

Uvod

Zakon o varnosti in zdravju (ZVZD) pri delu ponuja zahteve in pravice, ki zagotavljajo določeno raven varnosti in zdravja pri delu za vse delavce. S predpisom in njegovimi določbami so se v največji meri srečali strokovni delavci na področju varnosti pri delu, ki so na osnovi praktičnih izkušenj menili, da je treba zakon v določenih segmentih dopolniti oziroma spremeniti. Na osnovi opravljene raziskave smo ugotovili, da je stanje vsebine ocenjeno razmeroma slabo in da je prejšnji predpis ponudil več konkretnih rešitev, nekatere izmed teh pa smo v »novem« predpisu opustili. Navkljub zahtevam Evropske unije, da moramo prilagoditi zakonodajo na področju varnosti in zdravja pri delu smernicam Evropske unije, smo opustili določene že vpeljane mehanizme, ki so se izkazali kot zelo uspešni. Evropska unija je z direktivo 89/391/EEC ponudila minimalne zahteve, ki jih je naša država izpolnila že v prejšnjem zakonu o varstvu pri delu. Na nekaterih področjih pa še dodatno nadgradila. Namen omenjene direktive torej ni bil dejansko stanje poslabšati, ampak ga dopolniti in nadgraditi v točkah, ki do zdaj teh zahtev niso izpolnjevale oz. dosegale. Kje so se pojavile ključne pomanjkljivosti in nerazumevanje v ZVZD, bo opisano v članku.

* Klinični center Ljubljana – Služba za varnost in zdravje pri delu; Poljanski nasip 58, Ljubljana

Namen raziskave

Osnovni cilj opravljene raziskave je bil ugotoviti trenutne pomanjkljivosti in slabosti, ki povzročajo nejasnosti oz. zmedo pri zagotavljanju izvajanja zahtev, ki jih nalaga veljavni ZVZD. Na osnovi ugotovljenih pomanjkljivosti oz. slabosti je treba pripraviti smernice za izboljšanje kakovosti vsebine predpisa, ki bodo ponudile jasnejše, razmeram ustrežnejše in v praksi enostavnejše rešitve za vse uporabnike.

Metode

Analiza zakona o varnosti in zdravju pri delu je bila opravljena na osnovi anket, v kateri so sodelovali strokovni delavci s področja varnosti pri delu in delovni inšpektorji (izsledki raziskave so bili objavljeni v reviji Delo in varnost, št. 2/2006). Ob upoštevanju analize smo primerjali vsebino ZVZD s krovnimi predpisi s področja varnosti in zdravja pri delu Nemčije, Irske, Hrvaške in Velike Britanije, in to po desetih ključnih segmentih, ki jih vpeljuje direktiva Sveta Evrope 89/391/EEC.

Področja opravljene primerjave:

1. Predmet in področje uporabe,
2. Definicije pojmov,
3. Dolžnosti delodajalcev,
4. Strokovni delavec in Službe za varnost in zdravje pri delu,
5. Prva pomoč, gašenje požarov in evakuacija,
6. Obveščanje delavcev,

7. Svetovanje in sodelovanje z delavci na področju varnosti in zdravja pri delu,
8. Usposabljanje delavcev,
9. Dolžnosti in pravice delavcev,
10. Zdravstveni nadzor.

Poleg primerjave določil ZVZD z omejenimi predpisi smo preverili tudi skladnost upoštevanja določil v ZVZD z določbami, ki jih predpisujejo direktiva Sveta Evrope št. 89/391/EEC ter konvenciji Mednarodne organizacije dela (MOD) št. 155 in 161. Ti trije predpisi so služili zakonodajalcu kot podlaga za pripravo danes uveljavljenega ZVZD. Z naštetimi metodami smo ugotovili odstopanja od minimalnih zahtev ter razlike med podobnimi predpisi, ki so trenutno v veljavi v prostoru današnje Evrope. Ker pa obstaja tudi v slovenskem pravem sistemu veliko različnih interpretacij posameznih določil, smo primerjali tudi posamezna določila med nekaterimi pravnimi akti RS.

Ugotovitve

ZVZD je vsebinsko postregel z mnogimi novostmi, ki so pomembno vplivale na spremembo mišljenja uporabnikov predpisa. Pri samem sprejemu se je v strokovni javnosti pojavilo nemalo dvomov in vprašanj o smiselnosti in upravičenosti tako zapisanih določil. Od uveljavitve predpisa leta 1999 je minilo osem let.

Nekateri statistični kazalniki na področju varnosti in zdravja pri delu (bolniški stalež, indeks frekvence odsotnosti z dela zaradi bolezni, povprečno trajanje odsotnosti z dela, srednje trajanje odsotnosti z dela, število poškodb pri delu na delovnem mestu, število smrtnih nezgod, število poklicnih bolezni in invalidnosti – (tabele 1 do 4)) kažejo, da od uveljavitve predpisa dalje ni bil dosežen znatnejši napredek pri zmanjševanju negativnega gibanja omenjenih parametrov. Zmanjševanje je namreč tudi eden izmed poglavitnih ciljev, ki jih predvideva Resolucija o nacionalnem programu varnosti in zdravja pri delu (ReNPVZD)(Uradni list RS, št.126/03). Da bi dosegli večino izmed zastavljenih ciljev, je treba ustrezno vsebinsko prilagoditi stanju v državi in viziji v Evropski uniji tudi krovni predpis na področju varnosti in zdravja pri delu. Z analizo vsebine ZVZD in njeno primerjavo s posameznimi že omenjenimi tujimi in domačimi akti smo želeli pokazati na nekatere nejasnosti in neskladnosti med predpisi. Vse to je lahko eden izmed pomembnejših vzrokov za odstopanje od zastavljenih ciljev, ki si jih je postavila država kot zakonodajalec. Poglejmo ključne pomanjkljivosti oz. slabosti, ki so bile ugotovljene na osnovi opravljene analize predpisa.

1. Pri pripravi ZVZD niso bila v nobeni točki upoštevana stališča strokovne javnosti. [15] Pripombe, ki jih je pripravila in naslovlila strokovna javnost (Zveza društev varnostnih inženirjev Slovenije - ZDVIS), so bile poslani še pred drugo obravnavo zakona na ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ).
2. Pri pripravi ZVZD je prišlo do nekaterih neustreznih prevodov konvencij MOD št. 155 in 161 ter direktive Sveta Evrope št. 89/391/EEC. Napake se pojavijo v 5. in 6. členu direktive, 14. in 15. členu konvencije MOD št. 155 in v 1. členu konvencije MOD št. 161. [4] Posledica tega je terminološko neskladje oziroma dvoumje, ki se pojavlja pri razumevanju določil ZVZD.
3. V določenih točkah niso bila upoštevana vsa določila, ki jih predpisuje direktiva Sveta Evrope št. 89/391/EEC:
 - Zakonodajalec je izpustil možnost, ki jo ponuja direktiva, da država članica lahko določi glede na naravo dejavnosti in velikost podjetij tiste kategorije podjetij, v katerih delodajalec, če je ustrezno uspo-

Tabela 1. Bolniški stalež za polni delovni čas zaradi poškodb pri delu v RS

Leto	Primeri	Izgubljeni dnevi	% bolniškega staleža	Indeks onesposobljenosti	Indeks frekvence	Resnost
1997	36022	1151104	0,41	1,48	4,64	31,96
1998	34776	1192957	0,42	1,54	4,49	34,3
1999	35237	1232078	0,43	1,58	4,5	34,97
2000	34425	1178083	0,4	1,5	4,3	34,2
2001	33824	1169629	0,4	1,5	4,3	34,6
2002	33633	1199587	0,42	1,5	4,3	35,7
2003	34297	1238646	0,43	1,56	4,3	36,12
2004	34888	1283212	0,43	1,56	4,23	36,78
2005	31426	1150181	0,38	1,38	3,77	36,6

Vir: Inštitut za varovanje zdravja: Zdravstveni statistični letopis 1997 – 2005

Tabela 2. Poškodbe pri delu in smrtne poškodbe pri delu v RS

Leto	Poškodbe pri delu na 1000 zaposlenih delavcev					Smrtne poškodbe pri delu na 10.000 zaposlenih delavcev				
	Skupaj	Na delu	Pot na delo	Pot z dela	Službena pot	Skupaj	Na delu	Pot na delo	Pot z dela	Službena pot
1997	35,2	29,6	2,7	1,7	1,1	0,54	0,41	0,04	0,04	0,05
1998	33,3	28,3	2,5	1,5	0,9	0,4	0,23	0,05	0,05	0,06
1999	33,9	27,9	3	1,9	1,1	0,35	0,29	0,01	0,04	-
2000	32,7	27,1	2,7	1,8	1	0,33	0,26	0,03	-	0,04
2001	31,7	26	2,8	1,9	1,1	0,43	0,33	0,05	0,03	0,03
2002	32,6	25,8	3,2	2,3	1,3	0,4	0,34	0,03	0,04	-
2003	33,7	25,5	3,8	2,9	1,5	0,51	0,38	0,05	0,04	0,04
2004	33,8	25,5	4	2,8	1,5	0,26	0,19	0,01	0,05	0,01
2005	29,9	23,6	3,3	2	1,1	0,26	0,21	0,02	0,02	-

Vir: Inštitut za varovanje zdravja: Zdravstveni statistični letopis 1997 – 2005

Tabela 3. Poškodbe pri delu kot vzrok za nastanek poklicne invalidnosti v RS

Leto	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Število	215	197	229	239	197	241	216	267	262	561	461	457	436
% od vseh invalidnosti	2,7	2,4	2,6	2,9	2,6	3,2	2,6	3,3	3,1	3,5	3,7	3,3	3,3

Vir: ZPIZ - Letno poročilo za leto 2002 - 2005

Tabela 4. Poklicne bolezni kot vzrok za nastanek poklicne invalidnosti v RS

Leto	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Število	215	54	86	90	78	28	26	20	35	62	50	44	31
% od vseh invalidnosti	0,9	0,7	1	1,1	1	0,4	0,3	0,2	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2

Vir: ZPIZ - Letno poročilo za leto 2002 - 2005

- so bljen, sam prevzame odgovornost za izvajanje ukrepov v zvezi z varnostjo in zdravjem ter s preprečevanjem tveganj (sedma točka 7. člena).
- ZVZD je preohlapno povzel določila, ki izhajajo iz prve in druge točke 8. člena v zvezi z zagotavljanjem prve pomoči, gašenja požarov in evakuacije. Direktiva podaja smernice za imenovanje ustreznega števila oseb, za njihovo usposobljenost in zagotovitev ustrezne opreme za reševanje.
- ZVZD je izpustil določilo, ki navaja, da mora delodajalec opustiti zahtevo, da razen v izjemnih primerih s primerno utemeljitvijo delavci ponovno začnejo z delom v okoliščinah, kjer še obstaja resna in neposredna nevarnost (8. člen, 3c točka).
- Izpuščen je drugi del odstavka, ki se nanaša na monotonijo dela oz. delo z vnaprej določenim tempom (6. člen, 2d točka).
- V poglavju o dolžnostih delavca je izpuščena alineja, kjer je določeno,

da morajo delavci opustiti samovoljno odklapanje, spreminjanje ali odstranjevanje namenskih varnostnih naprav npr. na strojih, aparatih, orodjih, opremi in zgradbah ter pravilno uporabljati take varnostne naprave (13. člen, 2c točka).

- Izpuščena je tudi pravica delavca, da če želi, mu mora biti omogočen zdravstveni pregled v rednih obdobjih (14. člen, 2. točka). [41]
4. ZVZD je v celoti izpustil predhodno varstvo. V skladu s 5. členom konvencije MOD št. 155 bi država morala upoštevati zahteve varnosti in zdravja pri delu že v fazi projektiranja oziroma konstruiranja, pri izbiri, preizkušanju, inštalacijah, razporeditvi, rabi in vzdrževanju sredstev za delo. [43] To vrzel je delno zapolnil pravilnik o varnosti strojev, kar pa pokriva ministrstvo za gospodarstvo. [48] Pravilnik ureja samo predhodno varstvo pri strojih. Področje objektov, namenjenih za delovne in pomožne prostore, pa je ostalo odprto in nedorečeno. Nekdaj veljavni Elaborat¹ o varstvu pri delu je s 1.1. 2002 namreč preklican. [18] Predhodno varstvo pri delu smo imeli vpeljeno že v prejšnjem zakonu o varstvu pri delu in ni razlogov za zdajšnje izpustitev. Lep primer, da je takšna predhodna varnost vključena v krovni dokument s področja varnosti in zdravja pri delu v Evropski uniji je Irska, ki uvaja predhodno varstvo v dveh členih². [23, 52] Podobna določila vsebuje tudi hrvaški zakon o varstvu pri delu³. [58]
5. Zakonodajalec ni nikjer predvidel možnosti, da je treba imeti redno zaposlenega strokovnega delavca⁴ oziroma organizirano službo za varnost pri delu v podjetjih z več kot 250 delavci in kjer izhaja iz dejavnosti, da nastopa poveča-

Tabela 5. Primerjava določil tujih krovnih predpisov na področju VZD glede na ZVZD

Področja analize:	D	GB	IRL	CRO
Predmet in področje uporabe	o	+	+	+
Definicije pojmov	o	o	+	o
Dolžnosti delodajalcev	o	+	+	+
Služba za varnost pri delu in strokovni delavec	-	-	-	+
Prva pomoč, gašenje požara in evakuacija	+	o	-	+
Obveščanje delavcev	-	-	o	o
Svetovanje in sodelovanje z delavci na področju varnosti in zdravja pri delu	-	-	o	+
Usposabljanje delavcev	-	-	-	o
Dolžnosti in pravice delavcev	-	-	-	o
Zdravstveni nadzor	-	-	-	+
Skupno št. členov (SLO - 67)	26	30	61	127

Legenda:

Tuji predpis je področje uredil glede na ZVZD: bolje, širše (+) primierljivo (o) slabše, ožje (-) Razlaga kratic: D – Zakon o izvajanju ukrepov varstva pri delu za izboljšanje varnosti in zaščite zdravja zaposlenih pri delu (Zakon o varstvu pri delu) [42]

GB – Predpis o upravljanju zdravja in varnosti pri delu [51]
IRL – Zakon o varnosti, zdravju in blagostanju pri delu [52]
CRO – Zakon o varstvu pri delu [58]

no tveganje zaradi narave procesa dela⁵. [53] Trenutno je ZVZD odločitev o tem, kako bo organizirano izvajanje nalog na področju varnosti pri delu, prepustil delodajalcem, ki pa realno ne morejo strokovno oceniti stanja varnosti pri delu v podjetju. Če nastanejo škoda, nezgode in poškodbe na delovnem mestu, prav tako ne morejo pokriti vseh stroškov, ki nastanejo pri tem. Interes države naj bi bil čim manj poškodb pri delu in stroškov v zvezi z varnostjo pri delu, saj gre končno vse v breme davkoplačevalcev. Zastavlja pa se tudi vprašanje, ali lahko delodajalec sam res realno oceni, ali potrebuje redno zaposlenega strokovnega delavca.

6. Ni opredeljena preventivna dejavnost na področju dajanja soglasij inšpektorata RS za delo k projektni dokumentaciji in nato k izdaji uporabnega dovoljenja za objekte, ki so namenjeni kot delovni ali pomožni prostori. Inšpektorat RS za delo bi s pregledovanjem projektne dokumentacije in izdajanjem dovoljenja odigral eno ključnih vlog svetovanja, kar je ceneje, elegantneje in učinkoviteje in pomeni izvajanje varnosti in zdravja pri delu že v fazi načrtovanja oz. projektiranja. [23]
7. ZVZD ne ponuja enotnega strokovnega izrazoslovja na področju varnosti in zdravja pri delu. V vsebini se pojavlja neenakost pri pojmi,

ki se pojavljajo v določilih zakona in drugih podzakonskih aktov ter zakonov z drugih področij. [23] To vodi do zmede pri razlaganju in razumevanju določil. Navajamo nekaj primerov:

- Razlikovati je treba ključna pojma področja – varnost pri delu in varstvo pri delu (zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu se izvaja s širokim spektrom raznovrstnih ukrepov, ki jih s skupnim izrazom imenujemo varstvo pri delu. [4] Zato je pojmovna razlika med varstvom pri delu in varnostjo pri delu velika, saj gre na eni strani za ukrepe, tehnike in metode, na drugi pa za opredelitev stanja področja).
- Določiti je treba uporabo pojma varnostni ukrep (pri rabi ukrepov se v zakonodaji srečujemo z različnimi pojmi: ukrepi za varnost in zdravje pri delu, ukrepi varstva pri delu, varnostni ukrepi, varstveni ukrepi, kar vse povzroča nepotrebno zmedo. Zato je glede na pomen posamezne besede najbolj sprejemljiv pojem varnostni ukrepi, saj gre konec koncev za ukrepe, s katerimi dosegamo določeno stanje varnosti). [4]
- Napraviti je treba pojmovno razliko med škodljivostmi in nevarnostmi (nevarnost imenujemo okoliščine ali razmere, zaradi katerih pride do poškodbe, škodljivosti pa okoliščine, ki vodijo k okvaram zdravja). [4]
- Definicija pojmov v ZVZD za delovno mesto in delovno okolje je zelo

¹ Nadomestila naj bi ga dokumentacija po 7. členu uredbe o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in preloženih gradbiščih (Uradni list RS, št. 3/02), ki pa v nadaljevanju nikjer ni opredeljena. Prav tako ni opredeljena ustreznost predhodna ocena tveganja za objekt, ki se bo zgradil.

² 10. člen (Splošne dolžnosti konstruktorjev, proizvajalcev itd., ki se tičejo sredstev in snovi, ki se uporabljajo pri delu) in 11. člen (Splošne dolžnosti za osebe, ki načrtujejo in konstruirajo delovna mesta).

³ Prvo poglavje (Projektiranje in gradnja objektov, namenjenih za delo) in drugo poglavje (Projektiranje, proizvodnja in uvoz strojev, naprav ter osebne varovalne opreme) 5. dela zakona o varstvu pri delu.

⁴ Izkušnje v zvezi z zaposlovanjem strokovnih delavcev znotraj podjetij so pokazale, da so učinki ocene tveganja, ki velja za enega izmed najpomembnejših postopkov v podjetjih, največji takrat, ko te postopke opravijo sami, z uporabo v podjetju zaposlenih. Na ta način se v podjetju najbolj zavejo ključnih nevarnosti in škodljivosti. [23]

⁵ Dober primer je Hrvaška, ki v takšnih primerih v zakonu o varstvu pri delu uvaja strokovno službo in redno zaposlenega strokovnega delavca.

podobna. V obeh primerih gre za prostor, ki je namenjen za izvajanje dela. Pri delovnem okolju so v definiciji dodane še delovne razmere, delovni postopki, socialni odnosi in drugi vplivi zunanega okolja. Če želi delodajalec izdelati oceno tveganja za posamezno delovno mesto na osnovi 14. člena ZVZD in pravilnika o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja, pravilnik določa, da je treba opredeliti delovna mesta ter v ta namen izvesti sistematično evidentiranje in proučevanje vseh dejavnikov delovnega procesa, da bi ugotovili možne vzroke za nastanek poškodb pri delu, poklicnih bolezni, bolezni v zvezi z delom in možnosti preprečevanja, odpravljanja in zmanjševanja tveganj. Iz navedbe je torej moč razumeti, da ne gre za ocenjevanje delovnega mesta kot prostora za izvajanje dela (kot predvideva definicija iz 3. člena ZVZD), pač pa za ocenjevanje vseh dejavnikov, ki nastopajo pri delu. Definicija iz ZVZD je torej neustrezna in nepopolna. V praksi strokovni delavci izvajajo sistematično ocenjevanje tveganja za različna delovna mesta, opisana z deli in nalogami, ki se izvajajo v procesu dela pod različnimi nazivi (npr. frizer, zdravnik, administrativni delavec itd.) in ne le zgolj za sam prostor (npr. frizerski salon, ambulanta, pisarna itd.), kot to določa definicija iz ZVZD. [45]

- Razločiti je treba, kaj pomeni pojem tveganje (tveganje – zavestno (namerno za dosego nekega cilja) podajanje nekoga v razmere ali okoliščine, v katerih se lahko leta poškoduje, zbolí ali stakne kaj slabega. Gre torej za odločitev, da se opravi neko nevarno opravilo. Pojem tveganja pa sam po sebi nima narave verjetnosti. Govorimo lahko samo o verjetnosti, da se bo določen dogodek ali pojav zgodil. Verjetnost pa je merljiva količina, ki jo dobimo z meritvijo ali opazovanjem in je določena z vrednostjo, ki je izražena z razmerjem med vsemi ponovitvami in ponovitvami, pri katerih se določen dogodek zgodi. Tako je bolj smiselno uporabljati pojem verjetnost tveganja, ne pa trditi, da je tveganje samo po sebi verjetnost, kot navaja definicija iz 3. člena pravilnika o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja). [5, 27]

8. V določilih ZVZD se pojavljajo pojmi, ki niso nikjer natančno obrazloženi. Nedefiniranost vodi do različnih razlag določil. Navajamo primere: varnost in zdravje pri delu, druge osebe, navzoče v delovnem procesu, sredstva in oprema za osebno varnost pri delu, varnostni ukrep, delovne razmere, strokovne podlage za izjavo o varnosti, ocena tveganja, bolezní v zvezi z delom, nezgoda, zdravstvena okvara, neposredna nevarnost za življenje in zdravje, delavski zaupnik, svet delavcev. [4, 25, 32]
9. ZVZD pomanjkljivo definira pogoje, ki jih mora izpolniti delodajalec, da lahko ustrezno ukrepa pri zagotavljanju prve pomoči, požara in evakuacije.⁶ [41]
10. Zdaj uveljavljen 18. člen ZVZD o pogojih za zaposlitev strokovnega delavca ustvarja različne razlage o tem, kaj je ustrezna tehnična izobrazba, smer in stopnja, saj določilo ni usklajeno s posebnimi predpisi, ki urejajo to področje. Ob tako zapisanem določilu in vsebini trenutno veljavnega pravilnika o opravljanju strokovnega izpita iz varnosti in zdravja pri delu se lahko prijavi na delovno mesto strokovnega delavca delavec z osnovnošolsko izobrazbo in opravljenim splošnim delom strokovnega izpita iz varnosti in zdravja pri delu, s čimer stroka varnosti pri delu nedvomno izgublja ugled in ceno.
11. Pojavnost nekaterih »neživljenjskih« določil (nemogoče je izpolniti vse naloge, ki jih predpisuje ZVZD pooblaščenim zdravnikom⁷ (npr. organizacija prve pomoči, reševanja in evakuacije, seznanjanje delavcev s tveganji, sodelovanje pri ocenjevanju tveganja).
12. Določila zakona jamčijo pravice s področja varnosti in zdravja pri delu

⁶ ZVZD ni povzel predpisanih določil iz prve in druge točke 8. člena direktive sveta Evrope št. 89/391/EEC. Lep primer, kako je to področje urejeno, definira §10 nemškega zakona o varstvu pri delu (Arbeitsschutzgesetz (ArbSchG)). Delodajalec je dolžan pri sprejetju ukrepov upoštevati število zaposlenih, vrsto delovnih mest, prisotnost drugih oseb in razporejenost svojih enot. Pri tem pa je dolžan imenovati tiste zaposlene, ki prevzamejo omenjene naloge. Ustrezno število takšnih oseb, ustrezno izobrazbo, usposobljenost in opremo je dolžan določiti in zagotoviti delodajalec na način, da upošteva že prej omenjene dejavnike, ki nastopajo v njegovi dejavnosti.

⁷ Po podatkih Zdravstvenega statističnega letopisa iz leta 2004 (IVZ) ima Slovenija 123 specialistov medicine dela prometa in športa, 10 specializantov in 32 zdravnikov splošne prakse, ki opravljajo naloge pooblaščenih zdravnikov na področju medicine dela, prometa in športa. Po izračunih to pomeni, da pride na specialista MDPS 7687 delavcev.

samo osebam, ki imajo status delavca. ZVZD sicer v prvem odstavku 2. člena navaja, da se zakon uporablja tudi za druge osebe, a se nejasnost omenjenega odstavka pojavi nato v nadaljnjih določilih, kjer zakon nikjer več ne omenja kakršnihkoli pravic oz. dolžnosti drugih oseb. Navaja le dolžnosti delodajalcev (njihove obveznosti do delavcev) ter dolžnosti in pravice delavcev. Druge osebe, ki se lahko pojavijo v procesu dela in nimajo statusa delavca (npr. osnovošolci, dijaki, študenti v procesu izobraževanja, bolniki v bolnišnicah, kupci oz. stranke v trgovinah, obiskovalci na različnih prireditvah, potniki med prevozom itd.), na osnovi tega zakona nimajo pravic, da bi jim delodajalec zagotavljal varnost in zdravje, čeprav se nahajajo v procesu izvajanja neke dejavnosti. Ker so te osebe »realni subjekti« v postopku dela, je treba natančno definirati njihov status in pravice. Dodatno vprašanje se nanaša tudi na zagotavljanje varnosti in zdravja drugih oseb v fazi zagotavljanja prve pomoči, gašenja požara in evakuacije v primerih višje sile.

13. ZVZD v 14. členu definira, da mora vsak delodajalec izdelati in sprejeti Izjavo o varnosti v pisni obliki, s katero določi način in ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu. Izjava o varnosti temelji na ugotovitvi možnih vrst nevarnosti in škodljivosti na delovnem mestu in v delovnem okolju ter oceni tveganja za nastanek poškodb in okvar. Določilo dopušča možnost, da je listina, ki jo sprejme in izdela delodajalec, sestavljena iz dveh dokumentov. Na osnovi osme točke 3. člena ZVZD, kjer je obrazložen pojem izjave o varnosti, je definirano, da gre za listino, ki vsebuje opis delovnega procesa z ocenjevanjem tveganja. Ta definicija pojasnjuje, da gre za en dokument, kar je v nasprotju z določilom iz 14. člena ZVZD. V pravilniku o načinu izdelave Izjave o varnosti z oceno tveganja je v 2. členu navedena razlaga pojma Izjava o varnosti, ki je v nasprotju z definicijo iz ZVZD. Pravilnik določa, da je izjava o varnosti listina, s katero delodajalec izjavi, da izvaja vse ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu. Ocena tveganja pa je sestavni del izjave o varnosti. Gre torej za dva ločena dokumenta, za izjavo

in oceno, kar je v nasprotju z osmo točko 3. člena ZVZD. Na osnovi pravilnika o pogojih za pridobitev dovoljenja za delo za opravljanje strokovnih nalog varnosti pri delu lahko strokovne podlage (nikjer ni natančno definirano, kaj so strokovne podlage za izjavo o varnosti; Ali je morda to ocena tveganja?) za izjavo o varnosti izdeluje le strokovni delavec z visoko izobrazbo ustrezne tehnične smeri, s tremi leti delovnih izkušenj in opravljenim strokovnim izpitom iz varnosti in zdravja pri delu. To pomeni, da delodajalec sam brez strokovnega delavca ne more izdelati izjave o varnosti, kot predpisuje 14. člen veljavnega ZVZD. Delodajalec lahko izjavo o varnosti le sprejme, izdelana pa mora biti na osnovi ocene tveganja, ki je njen sestavni del. Kdo lahko izdelava oceno tveganja, iz zakonodaje ni razvidno, saj po veljavnem ZVZD in na njegovi podlagi sprejetih pravilnikov lahko izdeluje strokovni delavec le strokovne podlage za izjavo o varnosti.

14. Nedefiniranost opravljanja dela pod vplivom alkohola⁸ ali drog. ZVZD v svojih določilih ne omenja tovrstne problematike. Problematika opravljanja dela pod vplivom alkohola in drog je v Sloveniji še vedno aktualna. To potrjujejo raziskave, ki kažejo, da tudi s sprejetim internim aktom o uživanju alkohola in drog ni bil dosežen želeni cilj. Trenutno je še vedno v veljavi splošni pravilnik o higienskih in tehničnih varnostnih ukrepih pri delu (Uradni list FLRJ, št. 16/47), ki v 48. členu določa, da je prepovedano v delovnem času nositi v podjetje alkoholne pijače in jih uživati ter da pijanim osebam ni dovoljen vstop v delavnico in na delovne kraje. Pravilnik nima kazenskih določb, zato kršitev določbe ni sankcionirana. Tudi zakon o omejevanju porabe alkohola (Uradni list RS, št. 15/03) ne daje dodatne

podpore, saj določa le, da je prepovedana prodaja oziroma ponudba alkoholnih pijač med delovnim časom na delovnem mestu.

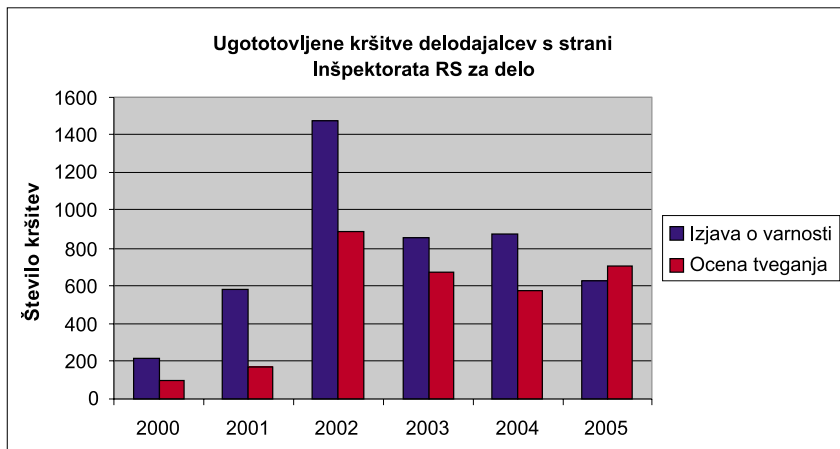
Smernice za izboljšavo

Na osnovi omenjenih pomanjkljivosti in slabosti predlagamo izboljšave ZVZD:

- upoštevati izpuščena določila, ki jih predpisuje direktiva Sveta Evrope 89/391/EEC,
- vpeljati vsebino določil o predhodnem varstvu v fazi projektiranja oz. konstruiranja sredstev za delo (listine, register pooblaščenih organizacij za izdelavo elaboratov pri MDDSZ), [23]
- vpeljati merila, kje je potrebna zaposlitev ustreznega števila redno zaposlenih strokovnih delavcev, [23]
- vpeljati pogoje (podobno kot je storila Hrvaška), kje je treba organizirati strokovno službo za varnost pri delu, [58]
- vpeljati preventivno dejavnost na področju dajanja soglasij inšpektorata RS za delo k projektni dokumentaciji in nato k izdaji uporabnega dovoljenja za objekte, ki so namenjeni kot delovni ali pomožni prostori, [23]
- poenotiti strokovno izrazoslovje na področju varnosti in zdravja pri delu, [23]
- popraviti nekatere nejasnosti pri definiciji pojmov (delovno mesto, delovno okolje, izjava o varnosti, strokovni delavec),
- definirati vse pojme, ki se pojavljajo v vsebini ZVZD in njihov pomen nikjer ni posebej obrazložen (glej osmo točko prejšnjega poglavja),
- dodati nekatere naloge, ki jih strokovni delavec v praksi izvaja in niso posebej predpisane (sodeluje pri izdelavi navodil za varno delo, sodeluje pri pripravi in izvedbi programa izobraževanja in usposabljanja za varno delo, izvaja ocenjevanje tveganja in na tej osnovi izdelava oceno tveganja za posamezna delovna mesta, v sodelovanju s pooblaščenim zdravnikom predlaga roke za zdravstvene preglede, sodeluje pri procesu poklicne rehabilitacije delavca ter svetuje pri razporeditvi delavca na drugo delovno mesto, sodeluje pri ugotavljanju poklicnih bolezni in bolezni v zvezi z delom, sodeluje pri ugotavljanju vzrokov za nastanek nezgod na delu, sodeluje s pristojnimi inšpekcijami),

- črtati določene naloge (kot je razvidno iz enajste točke prejšnjega poglavja) za pooblaščen zdravnike, ki jih v praksi ne morejo izpolniti,
- opredeliti status pravic za osebe, ki se pojavijo v delovnem procesu in nimajo statusa delavca,
- opredeliti dolžnost delodajalca, da zagotovi prvo pomoč, gašenje požara in evakuacijo tudi za osebe, ki niso delavci in se nahajajo v objektih delodajalca (npr. vrtci, šole, bolnišnice, dvorane z javnimi prireditvami itd.),
- pogoje za zaposlitev strokovnega delavca po drugem odstavku 18. člena ZVZD uskladiti s pravilnikom o pogojih za pridobitev dovoljenja za delo za opravljanje strokovnih nalog varnosti pri delu in pravilnikom o opravljanju strokovnega izpita iz varnosti in zdravja pri delu. Zato je treba črtati uvodni stavek drugega odstavka in ga nadomestiti s »Pri določanju strokovnih delavcev za varnost pri delu delodajalec upošteva«, s čimer se izognemo različnim interpretacijam o pomenu veljavnega določila, pravo težo pa dobiva tudi že prej omenjena pravilnika. Treba je jasno opredeliti, katere naloge lahko opravlja strokovni delavec z opravljenim splošnim delom strokovnega izpita in katere še dodatno z opravljenim posebnim delom strokovnega izpita iz varnosti in zdravja pri delu,
- uskladiti roke za prijavljanje izvajanja del na gradbiščih po veljavnem ZVZD in zakonu o graditvi objektov, [32]
- jasneje definirati usposabljanje delavcev (periodiko za vse zaposlene in način preizkusa; ali je dovolj le preverjati znanje v določenih rokih ali je potrebno tudi periodično teoretično poučevati delavce; kdo izvede praktično usposabljanje delavca, dodati tudi alineo, v kateri se predvidi poseben predpis, ki bo opredelil minimalne zahteve pri sestavi programa usposabljanja), [32]
- opredeliti, kdo lahko izvede ocenjevanje tveganja na delovnem mestu in na tej osnovi izdelava oceno tveganja (Ali je res delodajalec sam strokovno dovolj izobražen in usposobljen ter ima dovolj izkušenj, da postopek lahko v celoti izvede sam? V državah, s katerimi smo primerjali slovenski predpis, dejavnost opravljajo izključno strokovni delavci, ki poklicno izvajajo naloge varnosti pri delu),

⁸ Hrvaška je področje uredila v 64. in 65. členu zakona o varstvu pri delu, pri čemer je jasno prepovedala uživanje kakršnihkoli alkoholnih in drugih opojnih substanc pred in med opravljanjem dela. Prepovedano je tudi kakršnokoli vnašanje alkoholnih pijač v delovne prostore. Za osebo, ki je pod vplivom alkohola, se šteje oseba, ki ima v krvi vsebnost alkohola večjo od 0,5 g alkohola na kilogram telesne teže. Predpisana je tudi zahteva, da se stopnja alkoholiziranosti ugotavlja z ustreznim postopkom merjenja. Če delavec zavrne postopek preverjanja stopnje alkoholiziranosti, se avtomatično šteje, da je pod vplivom alkohola oz. drugih opojnih substanc. Zakon predvideva tudi, da je delodajalec dolžan začasno odstraniti delavca z delovnega mesta, če je pod vplivom alkohola. Kršenje omenjenih določil zakona ustrezno sankcionira.

Graf 1. Izvajanje obveznosti iz določil 14. člena ZVZD in pravilnika o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja v RS

Vir: Inšpektorat RS za delo: Poročila o delu za leto 2000 – 2005

- prepovedati delo pod vplivom alkohola in drog, [58]
- dodati časovni načrt sestajanja Sveta za varnost in zdravje pri delu,
- poveriti naloge že nekaj časa ukinjenega urada za varnost in zdravje pri delu novemu oz. drugemu organu,
- pri delovanju zbornice za varnost in zdravje pri delu dodati še dve alineji (zbornica daje predhodna mnenja v postopkih za izdajo dovoljenj za delo iz 46. člena ZVZD, zbornica organizira in izvaja strokovne izpite s področja varnosti in zdravja pri delu v skladu s posebnim predpisom),
- v ustavi kot podlagi oziroma zelo pomembnem veznem členu v našem pravnem sistemu opredeliti, da je varnost in zdravje pri delu temeljna človekova pravica (8. člen ustave RS pravi, da se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno v zakonodaji. Konvencija MOD št. 155 to ravno tako navaja). [43]

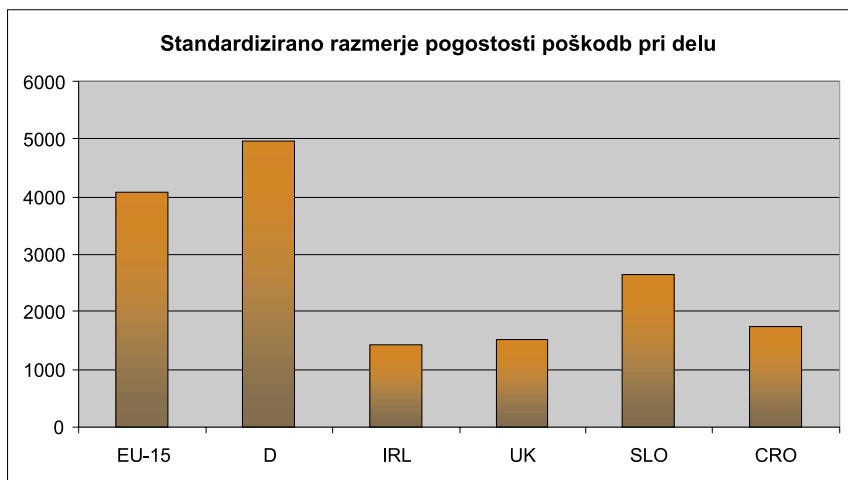
Zaključek

Primerjava med posameznimi predpisi nekaterih evropskih držav in ZVZD ter kontrola upoštevanja podlag za pripravo ZVZD je pokazala, da je postregel slovenski krovni predpis z nekaterimi pomanjkljivostmi, ki so se že začele kazati tudi v praksi. Omenimo predvsem nekatera določila iz direktive Sveta Evrope in tista, ki so bila pri implementaciji v ZVZD zapisana v skladu z nestrokovnim razumevanjem izvirnih določil konvencij in priporočil MOD.

Primerjava ZVZD s hrvaškim zakonom o varstvu pri delu je pokazala, da je Hrvaška navkljub upoštevanju direktive obdržala nekatere ključne segmente zakona, ki je bil skupen s slovenskim pred letom 1991. Gre za zagotavljanje predhodnega varstva v vseh oblikah načrtovanja sredstev za delo in dobavi sredstev za delo iz tujine. Poudarimo, da hrvaški zakon izraža skrb za delavce, kar se vidi v posebno natančno obdelanih poglavjih (dela v posebnih delovnih razmerah, varstvo mladine, žena in delavcev z zmanjšano delovno sposobnostjo, začasna in skupna začasna delovišča, varstvo nekadilcev, prepoved uživanja alkohola in drugih sredstev, ki povzročajo odvisnost, obveznosti delodajalca in njegovih pooblaščenec pri zagotavljanju ukrepov varstva pri delu, izobraževanje in usposabljanje iz varstva pri delu,

služba medicine dela). Pomemben dejavnik je tudi skrb za zagotavljanje ustreznega stanja varnosti in zdravja pri delu za vse udeležence v procesu dela (tudi za druge osebe).

Primerjava z *Irsko* je pokazala podobno pomanjkljivost. Tudi v njihovem krovnem predpisu je poudarek na predhodnem varstvu. Poleg tega pa tudi na segmentu blagostanja na delovnem mestu, ki ga pri nas zakonsko ne uvajamo. Predpis v 2. členu vsebuje 29 definicij pojmov, s čimer se jasno kaže želja, da bi bil predpis razumljiv. V celoti gledano je zakon bolj usmerjen v organizacijo področja varnosti, zdravja in blagostanja na ravni države. *Britanski* krovni predpis je mnogo krajši in splošnejši in ponuja, podobno kot irski sistem, mnogo vzporednih predpisov, ki natančneje urejajo posamezna kritična področja, ki nastopajo v različnih proizvodnih vejah. Pomembnejšo razliko v primerjavi s slovenskim predpisom lahko opazimo v tem, da predpis posebej izpostavlja pravice za določene skupine oseb na delu, kot so mlade osebe na delu, začasni delavci, samostojni podjetniki in samozaposlene osebe ter noseče in doječe matere. Določila so zapisana precej splošno, kar omogoča drugim aktom, da posamezna področja natančneje opredelijo. Nemški krovni predpis (Zakon o varstvu pri delu) vsebuje v celoti le 26. paragrafov. Njegovo delovanje pa dopolnjujejo še štirje dopolnilni vzporedni predpisi (Socialni zakonik – VII knjiga, Zakon o ureditvi obratov, Zakon o varnosti pri delu in Obrtni red). Celotni sistem delovanja se precej razlikuje od slovenskega, saj v njihovem

Graf 2. Poškodbe pri delu na 100.000 delavcev po devetih ključnih dejavnostih, ki so zahtevale odsotnost več kot 3 dni, za leto 1998

Vir: Eurostat: European Statistics on Accidents at Work – Statistics in focus (2001)

nastopa »dualni sistem«, kjer poleg že omenjenih predpisov na ravni države obstajajo še vzporedni predpisi sindikalne organizacije – zavarovalnice (Berufsgenossenschaft), ki jih je treba ravno tako upoštevati. Primerjava s slovenskim zakonom pa kljub temu pokaže odstopanja na področjih ocenjevanja delovnih razmer (ocenjevanja tveganja) in zagotavljanja prve pomoči, gašenja in evakuacije, kjer je nemški predpis omenjeni področji definiral natančneje, jasneje in širše.

Pomanjkljivosti in predlogi za izboljšanje ZVZD so bili zbrani na osnovi tujih uveljavljenih predpisov, ocene upoštevanja mednarodnih smernic in domačih izkušnje strokovne javnosti. Predlogi odražajo trenutne potrebe strokovne javnosti in razmere v Sloveniji. Poudarjamo, da je treba doseči, da bo imela strokovna javnost večji vpliv pri pripravi in uveljavitvi določil. Samo praktične izkušnje lahko pokažejo pravo sliko stanja. Da jih strokovni delavci nedvomno imajo, ni treba posebej poudarjati. Zgolj golo prevajanje in prepisovanje tujih aktov danes več ne zadoštuje, zato je treba minimalne zahteve nadgraditi s trenutnimi spoznanji stroke - znanosti, kar se vsakodnevno dogaja v razvitejših evropskih državah.

Literatura

Knjige

- [1] Brezovar, B.: **Zakon o varnosti in zdravju pri delu z uvodnimi pojasnili Boruta Brezovarja in podzakonski akti.** – Ljubljana: Bonex založba, 2000.
- [2] Švajger, J.: **Varnost pri delu.** – Ljubljana: ZVD, 1986.
- [3] Vakselj, M.: **Zakon o varstvu pri delu.** – Ljubljana: Zavod RS Slovenije za varstvo pri delu, 1986.
- [4] Vakselj, M.: **Zakon o varnosti in zdravju pri delu ter njegovi podzakonski predpisi s komentarjem.** – Ljubljana: Založniška hiša Primath, 2000.
- [5] Vakselj, M.: **Naloge, obveznosti in pravice delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu.** – Ljubljana: Založniška hiša Primath, 2001.

Zborniki

- [6] Brezovar, B.: **Upravni nadzor delovnih mest v razmerah evropske zakonodaje.** – Smernice evropske zveze na področju varnosti. – Portorož: Univerza v Ljubljani – FKKT – Oddelek za tehniško varnost in ZDVIS, 1999., str. 99. – 101.
- [7] Brezovar, B.: **Nova razdelitev pravic ter obveznosti na področju varnosti in zdravja pri delu.** – Dnevi kadrovskega delavca 2001. – Ljubljana: Zveza društev varnostnih inženirjev Slovenije, 2001., str. 3. – 12.
- [8] Brezovar, B.: **Prve izkušnje nadzora o novo uveljavljenem zakonu o varnosti in zdravju pri delu – nadzor nad izvajanjem obveznosti delodajalcev v zvezi z izjavo o varnosti.** – Varstvo pri delu, varstvo pred požari in medicina dela. – Portorož: Univerza v Ljubljani – FKKT – Oddelek za tehniško varnost, 2002., str. 1. – 3.
- [9] Clemens, A.: **Varnost in zdravje pri delu 2000.** – Ljubljana: Zveza društev varnostnih inženirjev Slovenije: Ljubljana, 1999., str. 186. – 194.

- [10] Dolenc J., Drusany V.: **Doktrine varstva pri delu.** – Varnost in zdravje pri delu 2000. – Ljubljana: ZDVIS, 1999., str. 11. – 22.
- [11] Drobnič Vidic, A.: **Statistika na področju varstva pri delu.** – XX. Posvetovanje varnost in zdravje ter požarna varnost. – Portorož: Univerza v Ljubljani – FKKT – Oddelek za tehniško varnost, 2001., str. 1. – 16.
- [12] Gazvoda, T., Horvat, J.: **Ocene tveganja v praksi.** – XX. Posvetovanje varnost in zdravje ter požarna varnost. – Portorož: Univerza v Ljubljani – FKKT – Oddelek za tehniško varnost, 2001., str. 111. – 117.
- [13] Gspan, P.: **Nekaj misli o sodobnih poteh razvoja varstva pri delu.** – Brdo: Univerza v Ljubljani: VTVŠ, 1993., str. 34. – 41.
- [14] Markič, M.: **Perspektive razvoja varnosti in zdravja pri delu v RS.** – Portorož: FKKT – Oddelek za tehniško varnost, 2001., str. 57. – 66.
- [15] Petriček, T.: **Predlog Zakona o varnosti in zdravju pri delu – tretja obravnava.** – Smernice evropske zveze na področju varnost. – Portorož: Univerza v Ljubljani – FKKT – Oddelek za tehniško varnost in ZDVIS, 1999., str. 102. – 106.
- [16] Petriček, T.: **Varnost in zdravje pri delu ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo** – Portorož; FKKT – Oddelek za tehniško varnost, (CD-izvod), 2004.
- [17] Petriček T.: **Resolucija o nacionalnem programu varnosti in zdravja pri delu v luči strategije skupnosti na področju varnosti in zdravja pri delu 2002 – 2006.** – Bled: Zveza društev varnostnih inženirjev Slovenije in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, (CD-izvod), 2004.
- [18] Podražaj, Z.: **Stroka tehniške varnosti.** – Varnost in zdravje pri delu 2000. – Ljubljana: ZDVIS, 1999., str. 155. – 162.
- [19] Schmidt, E.: **Nova zakonodaja o varstvu pri delu 1996 v Nemčiji.** – Nova Gorica: Zveza društev varnostnih inženirjev in tehnikov Slovenije, 1997., str. 34. – 42.
- [20] Srna, M.: **Vloga Urada RS za varnost in zdravje pri delu v sistemu izobraževanja za varno delo.** – Varnostna kultura v podjetjih. – Portorož: Univerza v Ljubljani – VTVŠ, 1996., str. 57. – 61.
- [21] Srna, M.: **Spremembe izvršilnih predpisov s področja varnosti in zdravja pri delu v okviru implementacije smernic EU.** – Gradivo strokovnega seminarja o zdravju in varstvu pri delu – Ljubljana: Urad za varnost in zdravje pri delu, 1998., str. B1 – B9.

Strokovne revije

- [22] Djurić, U.: **Povzetek poročila o delu inšpektorata RS za delo za leto 2002.** – Delo in varnost 48 (2003.) 4. Ljubljana: ZVD d.d., 2003, str. 172. – 178.
- [23] Društvo varnostnih inženirjev Ljubljana: **Predlog nekaterih vsebin za nacionalni program varnosti in zdravja pri delu.** – Delo in varnost 46 (2001) 3. – Ljubljana: ZVD d.d., 2001., str. 156. – 159.
- [24] European trade union technical bureau for health and safety: **Occupational safety and health in Germany pre European law reform – status and shortcomings.** – Newsletter No. 22 – 23. – Brussels: ETUC and European Commission – TUTB, 2004., str. 26. – 31.
- [25] Koselj, V.: **Varnost in zdravje pri delu.** – Delo in varnost 44 (1999) 1. – Ljubljana: ZVD d.d., 1999., str. 33. – 36.
- [26] Gspan P.: **Ocena tveganja in izjava o varnosti.** – Delo in varnost 45 (2000) 2. – Ljubljana: ZVD d.d., 2000., str. 68. – 69.
- [27] Gspan, P.: **Kaj pomeni pojem »tveganje«.** – Delo in varnost 47 (2002) 1 – Ljubljana: ZVD d.d., 2002., str. 5. – 6.
- [28] Petriček, T.: **Varnost in zdravje pri delu v Republiki Sloveniji v prvem letu po uveljavitvi zakona.** – Delo in varnost 45 (2000) 5. Ljubljana: ZVD d.d., 2000, str. 232. – 234.
- [29] IVD Maribor, ZVD RS Ljubljana, Univerza v Ljubljani – VTVŠ, ZDVI: **O predlaganem zakonu o varnosti pri delu.** – Delo in varnost 38 (1993) 6, Ljubljana: ZVD d.d., 1993., str. 266. – 268.
- [30] Kos, A.: **Slovenski zdravniški medicinske dela v zakonodaji EU.** – Delo in varnost 45 (2000) 6. – Ljubljana: ZVD d.d., 2000., str. 323. – 325.
- [31] Markota, M., Teržan, M., Žebovec, S., Rosa, M.: **Poškodbe pri delu v Sloveniji v obdobju**

- 1995 do 2002. – Delo in varnost 49 (2004.) 1. – Ljubljana: ZVD d.d., 2004., str. 35. – 38.
 - [32] Ninčević, A.: **Ocena praktične rabe Zakona o varnosti in zdravju pri delu** – Delo in varnost 51 (2006) 2. – Ljubljana: ZVD d.d., 2006., str. 38. – 43.
 - [33] Pavlič, M.: **Zmeda na področju varnosti in zdravja pri delu.** – Delo in varnost 45 (2000) 6. – Ljubljana: ZVD d.d., 2000., str. 343.
 - [34] Ojčinger, A.: **ZDR onemogoča izvajanje ZVZD.** – Pravna praksa št. 20/2004. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2004.
 - [35] Strašek, V.: **Varnost in zdravje pri delu in družbena odgovornost.** – Delo in varnost 47 (2002) 2. – Ljubljana: ZVD d.d., 2002., str. 60. – 63.
 - [36] Toth, M.: **Razvoj slovenskega sistema varnosti in zdravja pri delu.** – Delo in varnost 46 (2001) 3. – Ljubljana: ZVD d.d., 2001., str. 116. – 117.
- Priročniki, študije, poročila in razprave**
- [37] Eurostat: **ESAW (European Statistics on Accidents at Work) – Statistics in focus.** – Luxembourg: Eurostat, 2001.
 - [38] Inšpektorat RS za delo: **Poročilo Inšpektorata RS za delo za leto 1996 – 2005.** – Ljubljana: MDDSZ, 1996 – 2006.
 - [39] IVZ: **Letni bilten stanja 1992 – 2004.** – Ljubljana: IVZ, 1993 – 2005.
 - [40] ZPIZ: **Letno poročilo ZPIZ za leto 2003.** – Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2004.

Pravni akti, konvencije in smernice

- [41] European Commission: **Directive 89/391/EEC on introduction of measures to encourage improvements in safety and health of workers at work.** (Official Journal of the European Communities, no. L 183/1), European commission; Luxembourg, 12. junij 1989.
- [42] **Gesetz zur Umsetzung der EG-Rahmenrichtlinie Arbeitsschutz und weiterer Arbeitsschutz-Richtlinien;** Bundesgesetzblatt IS 1246; Berlin, 7. avgust 1996.
- [43] **Konvencija MOD-a št. 155/81 – Konvencija Mednarodne organizacije dela št. 155 iz leta 1981. o varstvu pri delu, zdravstvenem varstvu in delovnem okolju.** (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 7/87), Beograd, 1987.
- [44] **Konvencija MOD-a št. 161/85 – Konvencija Mednarodne organizacije dela št. 161 iz leta 1985. o službah medicine dela.** (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 14/89), Beograd, 1989.
- [45] **Pravilnik o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja;** Uradni list RS, št. 30; Ljubljana, 6. april 2000.
- [46] **Pravilnik o pogojih za pridobitev dovoljenja za delo za opravljanje strokovnih nalog varnosti pri delu;** Uradni list RS, št. 10; Ljubljana, 4. februar 2000.
- [47] **Pravilnik o opravljanju strokovnega izpita iz varnosti in zdravja pri delu;** Uradni list RS, št. 12; Ljubljana, 23. marec 2001.
- [48] **Pravilnik o varnosti strojev;** Uradni list RS, št. 25; Ljubljana 9. marec 2006.
- [49] **Splošni pravilnik o higienskih in tehničnih varnostnih ukrepih pri delu;** Uradni list FLRJ, št. 16; Ljubljana, 25. februar 1947;
- [50] **Temeljni zakon o varstvu pri delu;** Uradni list SFRJ, št. 15; Beograd, 5. april 1965.
- [51] **The management of health and safety at work regulations 1999.** Queen's Printer of Acts of Parliament – Statutory Instrument 1999 No. 3242; London, 3. december 1999.
- [52] **Safety, health and welfare at work act;** Government publications sale office; Dublin, 19. april 1989.
- [53] **Zakon o omejevanju porabe alkohola;** Uradni list RS št. 15; Ljubljana, 14. februar 2003.
- [54] **Zakon o varnosti in zdravju pri delu;** Uradni list RS, št. 56; Ljubljana, 13. julija 1999.
- [55] **Zakon o varstvu pri delu;** Uradni list SRS, št. 22; Ljubljana, 7. julija 1966.
- [56] **Zakon o varstvu pri delu;** Uradni list SRS, št. 32; Ljubljana, 25. oktobra 1974.
- [57] **Zakon o varstvu pri delu;** Uradni list SRS, št. 25; Ljubljana, 28. junija 1986.
- [58] **Zakon o zaščiti na radu;** Narodne novine – Službeni list Republike Hrvatske, br. 59/96, 94/96, 114/03; Zagreb, 1996, 2003.